

A woman with long, wavy dark hair is shown in profile, playing a silver flute. She is wearing a black long-sleeved top with a lace detail on the sleeve. The background is a soft-focus beach scene with waves and a warm sunset sky. The text is overlaid on the right side of the image.

Vliv současných flétnových technik na kvalitu tónu

Monika Štreitová

Publikace se zaměřuje na možnosti pedagogické aplikace současných flétnových technik. Kvalita a barva tónu je velmi důležitá pro každého hudebníka, neboť vyjadřuje jeho individualitu a identitu. U dechových nástrojů existuje velmi úzký vztah kvality produkovaného zvuku s rezonancí lidského těla. Kniha představuje metodu spočívající v aplikaci současných flétnových technik a jejich vlivu na rozvoj zvukových charakteristik tónu. Cílem je zahájit systematickým studiem těchto technik proces rozvíjení schopností tvorby tónu žáka v repertoáru všech historických období. Dalším cílem je také rozvoj jeho estetického cítění a otevírání cesty k individualitě a originalitě barvy tónu, která je u každého interpreta jedinečná.

Vliv současných flétnových technik na kvalitu tónu

Vliv současných flétnových technik na kvalitu tónu

Monika Štreitová

Praha 2023

Výzkumný projekt byl realizován díky podpoře těchto institucí:

Lektorovali:

doc. Mgr. art. Ivica Gabrišová-Encingerová, Art.D.

doc. MgA. Mgr. Michal Rataj, Ph.D.

prof. PhDr. MgA. Miloš Štědroň, CSc., dr. h. c.

© Monika Štreitová, 2023

Cover photo © Jindřich Štreit, 2023

© Togga, 2023

ISBN 978-80-7476-307-6

Mému manželů Joãovi, synu Danielovi a rodičům Agnes a Jindřichu Štreitovým, vynikajícím učitelům, kterým vděčím za to, kým jsem.

Velké poděkování patří také mému učiteli hry na flétnu, Lubomíru Kantorovi (in memoriam) a profesorům Jiřímu Bystroňovi a Miloši Jurkovičovi, jejichž podpora, konstruktivní kritika a ochota věnovat mi svůj vzácný čas měla a dále má zásadní význam pro můj lidský i hudební rozvoj.

A v neposlední řadě jsem moc vděčná svým studentům za jejich spolupráci a nadšení.

Abstract

This project falls within the area of developing innovative methods in teaching the flute. It focuses on search and application of types of extended techniques of sound production that may contribute to the creative development of sonority of the students. The research has been conducted systematically with the aim to deepen the theoretical knowledge and practical skills of the students, learn the types of techniques and their symbols, and add them to their daily studies. For this purpose, different compositions and excerpts of compositions employing various types of extended techniques have been selected and applied to resolve effectively various problems in sound production and result in a more grounded use of sonority in the interpretation of contemporary music, as well as music of other historical eras. This objective gains its relevance following the implementation, today unavoidable, of the ancient music movement; this movement decisively transformed the interpretation of baroque and classical music „imposing“ on the interpreters, who play on modern instruments, the challenge of finding the sound, wording and expressive resources suitable to the expression and rhetoric of these styles of music. Through auditory analysis and advanced methods of sound analysis was possible to understand and explain the effects of the extended techniques in the modification of the diaphragm support, throat and embouchure, and the respective sound and musical results.

Obsah

Úvod	15
Kapitola 1: State of art	17
Kapitola 2: Použité metody	25
Kapitola 3: Skupinová práce	31
Kapitola 4: Individuální práce	39
Kapitola 5: Katalogizace současných technik	
5.1 Úvod	63
5.2 Simultánní hra a zpěv	69
5.2.1 Historické souvislosti	69
5.2.2 Symboly pro simultánní hru a zpěv	71
5.2.3 Provedení simultánní hry a zpěvu	71
5.2.4 Pedagogická aplikace	73
5.2.4.1 Srovnání výsledků studentů	73
5.2.4.2 Diskuse k výsledkům	73
5.2.4.3 Vliv používání simultánní hry a zpěvu	75
5.3 Eolický zvuk	81
5.3.1 Historické souvislosti	81
5.3.2 Symboly pro eolický zvuk	81
5.3.3 Provedení eolického zvuku	82
5.3.4 Pedagogická aplikace	83
5.3.4.1 Srovnání výsledků studentů	83
5.3.4.2 Diskuse k výsledkům	83
5.3.4.3 Vliv používání eolického zvuku	83
5.4 Typy vibrata	87
5.4.1 Historické souvislosti	87
5.4.2 Provedení vibrata	88

5.4.3	Symboly vibrata	89
5.4.4	Pedagogická aplikace	92
5.4.4.1	Srovnání výsledků studentů	93
5.4.4.2	Diskuse k výsledkům	95
5.4.4.3	Vliv používání typů vibrat	95
5.5	Multifony	98
5.5.1	Historické souvislosti	98
5.5.2	Symboly multifonů	99
5.5.3	Provedení multifonů	99
5.5.4	Pedagogická aplikace	101
5.5.4.1	Srovnání výsledků studentů	102
5.5.4.2	Diskuse k výsledkům	102
5.5.4.3	Vliv používání multifonů	104
5.6	Frullato	106
5.6.1	Historické souvislosti	106
5.6.2	Symboly frullata	107
5.6.3	Provedení frullata	108
5.6.4	Pedagogická aplikace	108
5.6.4.1	Srovnání výsledků studentů	108
5.6.4.2	Diskuse k výsledkům	110
5.6.4.3	Vliv používání frullata	112
5.7	Čtvrťtóny a glissanda	114
5.7.1	Historické souvislosti	114
5.7.2	Symboly čtvrttónů	115
5.7.3	Provedení čtvrttónů	115
5.7.4	Pedagogická aplikace	117
5.7.4.1	Způsoby použití čtvrttónů	117
5.7.4.2	Vliv používání čtvrttónů	119
5.7.5	Symboly glissanda	121
5.7.6	Provedení glissanda	121
5.7.7	Pedagogická aplikace	123
5.7.7.1	Způsoby použití glissanda	123
5.7.7.2	Vliv používání glissand	124

5.8 Perkusivní techniky: Lip pizzicato, tongue pizzicato a tongue ram	126
5.8.1 Historické souvislosti	126
5.8.2 Symboly lip pizzicata a tongue pizzicata	127
5.8.3 Provedení lip pizzicata a tongue pizzicata	127
5.8.4 Pedagogická aplikace	130
5.8.4.1 Srovnání výsledků studentů	130
5.8.4.2 Diskuse k výsledkům	130
5.8.4.3 Vliv používání pizzicat	133
5.8.5 Symbol tongue ram	134
5.8.6 Provedení tongue ram	135
5.8.7 Pedagogická aplikace	135
5.8.7.1 Srovnání výsledků studentů	136
5.8.7.2 Diskuse k výsledkům	136
5.8.7.3 Vliv používání perkusivních technik	138
5.9 Flažolety a whistle tóny	140
5.9.1 Historické souvislosti	140
5.9.2 Symboly flažoletů	141
5.9.3 Provedení flažoletu	142
5.9.4 Pedagogická aplikace	144
5.9.4.1 Srovnání výsledků studentů	144
5.9.4.2 Diskuse k výsledkům	144
5.9.4.3 Vliv používání flažoletů	146
5.9.5 Symboly whistle tónu	147
5.9.6 Provedení whistle tónu	148
5.9.7 Aplikace whistle tónu	149
5.9.8 Vliv používání whistle tónu	151
5.10 Kombinované techniky	152
5.10.1 Simultánní frullato a zpěv	152
5.10.2 Pedagogická aplikace	152
5.10.2.1 Srovnání výsledků studentů	152
5.10.2.2 Diskuse k výsledkům	154

5.10.2.3 Vliv používání simultánního frullata a zpěvu	154
5.10.3 Eolický zvuk s frullatem	155
5.10.4 Pedagogická aplikace	155
5.10.4.1 Srovnání výsledků studentů	155
5.10.4.2 Diskuse k výsledkům	155
5.10.4.3 Vliv používání eolického zvuku s frullatem	157
5.10.5 Simultánní vibrato a zpěv	158
5.10.6 Pedagogická aplikace	158
5.10.6.1 Srovnání výsledků studentů	158
5.10.6.2 Diskuse k výsledkům	160
5.10.6.3 Vliv používání simultánního vibrata a zpěvu	160
5.11 Shrnutí použitých technik	162
Závěr	165
Použitá literatura	169
Použité skladby	173
Diskografie	175
Seznam obrázků a tabulek	177
Seznam nahrávek aplikací flétnových technik	183
O autorce	187

Vážení a milí flénisté a kolegové, kniha, kterou držíte v rukou, má za cíl přispět k vzdělávacím metodám výuky hry na příčnou flétnu. Zaměřuje se na možnosti pedagogické aplikace současných flétnových technik, které jsou schopny tvůrčím způsobem rozvíjet tón a nátiskové schopnosti žáků všech věkových kategorií.

O současnou hudbu se zajímám již od dětství. Jsem potěšena možností podělit se s Vámi o své zkušenosti.

Měla jsem jedinečnou příležitost pracovat na tomto tématu za podpory portugalské Fundação para a Ciência e Tecnologia¹. Spolupracovala jsem se skupinou studentů z Universidade de Aveiro. Projekt byl systematicky veden s cílem, aby si studenti osvojili současné flétnové techniky, využívali je v každodenním studiu a prohlubovali si své teoretické a praktické znalosti o jejich pozitivním vlivu. Získané poznatky jsem obohatila o zkušenosti s mými studenty na Universidade de Évora, kde vyučuji od roku 2013.

Použila jsem hudební skladby a jejich úryvky se současnými technikami, jež umožňují efektivní řešení různých problémů v tvorbě tónu a přispívají k fundovanější interpretaci nejen soudobé, ale také barokní, klasicistní a romantické hudby.

Doufám, že vás tato publikace bude inspirovat.

1 Nadace pro vědu a výzkum.

Úvod

Kvalita a barva tónu je velmi důležitá pro každého hudebníka, neboť vyjadřuje jeho individualitu a identitu. Proto se jejímu rozvíjení věnuje velká pozornost v procesu výuky hry na hudební nástroj. U dechových nástrojů existuje velmi úzký vztah kvality produkovaného zvuku s rezonancí lidského těla. Flexibilita dosažená při interpretaci soudobé hudby přináší mnohé výhody pro rozvoj tónu a může jej výrazně obohatit.

Dovoluji si vám představit metodu spočívající v aplikaci současných flétnových technik a jejich vlivu na rozvoj zvukových charakteristik tónu. Cílem je zahájit systematickým studiem těchto technik proces rozvíjení schopností tvorby tónu žáka v repertoáru všech historických období. Dalším cílem je také rozvoj jeho estetického cítění a otevírání cesty k individualitě a originalitě barvy tónu, která je u každého interpreta jedinečná.

Schopnost interpretovat současná díla se v dnešní době stává stále nezbytnější a její rozvíjení by mělo být součástí vzdělání profesionálního hudebníka. Vyžaduje od instrumentalisty komplexnější znalosti, technickou připravenost a zcela mimořádnou péči o charakter a barvu produkovaného zvuku.

V případě flétny se jedná o zvláštní péči o polohu a tvar nátisku při rychlých změnách dynamiky, přechodech mezi krajními rejstříky a změnách barvy tónu. Tyto technické a dynamické požadavky jsou dosažitelné skrze mimořádnou flexi-

bilitu nátisku a všech částí lidského těla, které spolupracují při tvorbě tónu.

Abych prokázala vliv současných technik, zaměřila jsem se na jejich výuku a aplikaci jednotlivě i v úryvcích soudobých a historických skladeb. Také jsem shromáždila cvičení, která jsem zahrnula do pedagogického procesu standardní výuky hry na flétnu. Záměrem byla identifikace nejúčinnějších technik a jejich pozdější katalogizace.

Za účelem realizace tohoto projektu jsem na Departamento de Comunicação e Arte na Universidade de Aveiro² realizovala laboratorní výzkum se třemi studenty flétny prvního a druhého ročníku bakalářského studia. Práce byla realizována ve skupině i individuálně. V průběhu jednoho akademického roku si studenti prohloubili teoretické i praktické znalosti o současných technikách, aby je mohli účinně aplikovat.

2 Katedra komunikace a umění University v Aveiru.